

Nr 39.

Ankom till riksdagens kansli den 25 april 1941 kl. 11 f. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om beredande av fyllnads- pension åt viss militär personal på övergångsstat.

I en inom riksdagens första kammare under nr 154 väckt motion hemställer herr *Ström, Fredrik*, »att riksdagen måtte besluta att på tvångsvis övergångsstat i beställning såsom löjtnant, sergeant eller underofficer av 2. respektive 3. graden kvarstående officer eller underofficer skall vid uppnådd pensionsålder erhålla fyllnad i honom tillkommande pension, så att denna kommer att utgå med samma belopp som pensionen till kapten, respektive fanjunkare och flaggunderofficer på aktiv stat».

Beträffande motiveringen för ifrågavarande förslag får utskottet hänvisa till motionen.

Över motionen har utskottet i vederbörlig ordning införskaffat utlåtande från statskontoret, som hört arméförvaltningens civila departement och marinförvaltningen.

Arméfördelningens civila departement har anfört följande:

Departementet anser sig till en början, på grund av vad i sådant hänseende i motionen anförts, böra, vad armén angår, framhålla, att vid övergångsstatens inrättande föreskrifter meddelats rörande vissa lindringar i övergångsstatspersonalens tjänstgöringsskyldighet, i syfte att underlätta personalens möjligheter till tryggad civilianställning.

I sådant avseende torde få erinras om att genom Kungl. Maj:ts brev den 7 oktober 1926 och den 11 november 1927 föreskrivits, att i fråga om personalens tjänstgöring utöver densamma författningenligt åliggande minsta tjänstgöring skulle iakttagas, bland annat, att inbeordrande, i den mån så läte sig göra med hänsyn till tjänstens behöriga upprätthållande, skedde på frivillighetens väg samt att meddelande angående inkallades till- och avgång från tjänstgöring, där så kunde ske, lämnades vederbörande i god tid före den tidpunkt, då inryckning respektive avgång från tjänstgöring skulle äga rum.

Vidare torde böra framhållas, att möjligheter alltid stått öppna för beställningshavare, som tvångsvis överförts till övergångsstat, att efter därom gjord ansökning inträda i de rättigheter och skyldigheter, som jämlikt kungl. kungörelsen den 23 oktober 1925, nr 429, tillkomma beställningshavare, som frivilligt överförts till övergångsstat.

Slutligen får departementet erinra om att genom Kungl. Maj:ts brev den 30 juni 1933 övergångsstatspersonalen medgivits befrielse i stor utsträckning från den personalen under budgetåret 1933/34 åliggande tjänstgöringen, var-

jämte genom breven den 15 juni 1934, den 28 juni 1935 och den 19 juni 1936 med giltighet för budgetåren 1931/35, 1935/36 och 1936/37 föreskrivits viss inskränkning i personalens tjänstgöringsskyldighet de tre sista åren före uppnådd pensionsålder.

Det må jämväl beaktas att, då till följd av 1936 års försvarsbeslut fråga uppstod om övergångsstatspersonalens utnyttjande för tjänstgöring i vakanta beställningar, i Kungl. Maj:ts brev i ämnet den 19 februari 1937 och den 28 januari 1938 ytterligare betonats, att inkallelser av personalen borde ske efter frivilligt åtagande.

Det synes, som om syftet med motionen vore att bereda samtliga å övergångsstat kvarstående löjtnanter, sergeanter eller underofficerare av 2. respektive 3. graden pensionsförbättring till belopp, så att vederbörande komme i åtnjutande av pension i närmast högre lönegrad. Till stöd härför har åberopats bland annat, att beställningshavare å övergångsstat med högre tjänstegrad fått enligt bestämmelserna i krigsavlöningsreglementet å månadslönen vidkännas avdrag med belopp, som beställningshavare på aktiv stat i motsvarande tjänstegrad har att vidkännas. Det torde böra erinras därom, att åsyftade bestämmelser tillkommit för att upprätthålla den allmänna regeln, att beställningshavare icke skall komma i åtnjutande av högre löneförmåner än motsvarande beställningshavare å aktiv stat.

I detta sammanhang torde böra anmärkas, att 1937 års lagtima riksdag haft till behandling två i första och andra kammaren väckta, lika lydande motioner, nr 164 och 336, om förhöjd pension åt vissa beställningshavare på övergångsstat, vilka motioner icke föranlett någon riksdagens åtgärd (jämför bankoutskottets utlåtande nr 31). I dessa motioner hade yrkats, att för sådan beställningshavare å övergångsstat vid försvarsväsendet, vilken vid tiden för överföringen till övergångsstat uppnått högsta löneklassen inom vederbörlig lönegrad och på grund därav jämlikt 17 och 28 §§ kungl. kungörelsen nr 429/1925, vunnit eller komme att vinna uppflyttning till närmast högre löneklass inom vederbörlig löneplan, pensionsunderlaget skulle beräknas och tjänstepension utgå med samma belopp och efter de grunder, som enligt militära tjänstepensionsreglementet gällde för beställningshavare på aktiv stat i den högre lönegraden.

Vad den nu föreliggande motionen beträffar, torde det knappast kunna ifrågasättas att bereda samtliga å övergångsstat kvarstående beställningshavare av angivna kategorier, oberoende av om vederbörande endast fullgjort honom åliggande minsta tjänstgöring, pensioner med belopp, som om vederbörande kvarstått å aktiv stat och vunnit befordran till närmast högre lönegrad, utan läser spörsmålet i allt fall få inskränkas att avse dem, som erhållit eller kunna erhålla den högre löneställning, varom förmåles i 17 och 28 §§ övergångsstatskungörelsen, eller åtminstone fullgjort tjänstgöring i avsevärt större omfattning än vad som regelmässigt plägar ifrågakomma för denna personalkategori. I 17 och 28 §§ omförmälda beställningshavare hava emellertid tillagts en speciell ställning i löneavseende och redan genom militära tjänstepensionsreglementet tillförsäkrats en därefter avpassad pension. Att för dem tillskapa ett ytterligare förhöjt pensionsunderlag, vilket, i motsats till vad eljest är fallet, icke står i direkt förhållande till tjänstegrad och löneunderlag, torde dock vara ägnat att möta betänkligheter. Principiellt bedömt vill det nämligen synas, som om en förutsättning för åtgärd i den föreliggande motionens syfte borde vara att skapa en löneställning, från vilken man med tillämpning av gängse grunder kunde utgå vid bestämmande av pensionens belopp.

Med hänsyn till den omfattning, i vilken i allmänhet ifrågavarande personal tagits i anspråk under den militära försvarsberedskapen, synes det i och för sig icke oberättigat att överväga en sådan åtgärd. För arméns del torde därvid böra ifrågakomma sådan till övergångsstat tvångsvis överförd personal, som sedan september 1939 tagits i anspråk för en mera stadigvarande tjänstgöring.

Vid bedömning av spørgsmålet torde man dock icke få bortse från att under ifrågakommen tid för tjänstgöring tagits i anspråk även från tvångsvis övergångsstat med pension avgångna beställningshavare, vilka vid avgången befunnit sig i enahanda löneläge, som de i motionen avsedda beställningshavarna och vilka följaktligen kommit i åtnjutande av samma pension, om vars förbättrande fråga nu är. Även dessa hava vid tjänstgöring på grund av förstärkt försvarsberedskap fått vidkännas motsvarande olägenheter, som anges i motionen. Denna omständighet kan enligt departementets mening göra det tveksamt, om någon åtgärd i nyss antydd riktning bör vidtagas. Departementet utgår nämligen från att någon omreglering för redan pensionerad personal ej kan ifrågakomma.

Marinförvaltningen har anfört:

Det torde vara riktigt, att bestämmelserna angående avlöning och befordran av personal på övergångsstat (svensk författningssamling 429/25, 247/28 och 430/39) äro så utformade, att vissa till övergångsstat tvångsvis överförda beställningshavare, kvarstå i sagda beställningar intill uppnådd pensionsålder och således, enligt gällande pensionsbestämmelser, komma att avgå ur tjänst med mot nämnda beställningar svarande pensioner. Därest ifrågavarande beställningshavare emellertid ansetts *förtjänta* och lämpliga att befordras, torde de hava vunnit befordran till högre tjänstegrad i flottan, kustartilleriet etc. i samband med befordran av jämnåriga på aktiv stat. Vid avgången ur tjänst torde därför ifrågavarande personal innehava högre tjänstegrad än den mot beställningen svarande, därest skäl till förbigående vid befordran icke förelegat.

Den hemställan, vari motionen utmynnar, är så utformad, att den ifrågasatta fyllnadspensionen skulle utgå oberoende av om vederbörande blivit sålunda befordrad eller icke. Den till övergångsstat tvångsvis överförda personalen skulle alltså i pensionsavseende komma att intaga en fördelaktigare ställning än den aktiv stat tillhörande, för vilken utebliven befordran till högre beställning jämväl innebär förlust av den med den högre beställningen förknippade bättre ställningen i pensionshänseende.

Då emellertid i motionen anföres, att vissa officerare på tvångsvis övergångsstat med kaptens tjänstegrad alltjämt kvarstå i löjtnants lönegrad och vid uppnådd pensionsålder komma att avgå med löjtnants pension, samt att på motsvarande sätt många underofficerare på tvångsvis övergångsstat kvarstå — ehuru med tjänstegrad såsom fanjunkare eller flaggunderofficerare — i sergeants och underofficers av 2. eller till och med i den år 1925 indragna underofficers av 3. graden löneställning, utan möjlighet att genom uppflyttning i högre lönegrad komma i åtnjutande av pension, motsvarande fanjunkares eller flaggunderofficers, torde det vara motionärens mening, att det såsom villkor för åtnjutande av fyllnadspensionen skall fordras, att vederbörande vad marinen beträffar innehar lägst kaptens respektive flaggunderofficers tjänstegrad.

Under åberopande av vad sålunda anförts, får marinförvaltningen tillstyrka bifall till motionärens hemställan under förutsättning att bestämmel-

serna om fyllnadspension erhålla sådan utformning att såsom villkor för åtnjutande av fyllnadspensionen stadgas, att vederbörande innehar lägst kapstens respektive flaggunderofficers tjänstegrad.

Beträffande omfattningen av den marinens personal, som skulle beröras av den föreslagna fyllnadspensionen torde nu icke kvarstå någon officer på tvångsvis övergångsstat, som innehar högre tjänstegrad än som motsvarar vederbörandes beställning. Vad angår underofficerare utgör antalet sådana kvarstående, för flottan 14 flaggunderofficerare och 22 underofficerare av 2. graden samt för kustartilleriet 39 flaggunderofficerare och 10 underofficerare av 2. graden.

Marinförvaltningen förutsätter att ämbetsverket, sedan eventuellt förslag till bestämmelser om ifrågavarande fyllnadspension utarbetats, beredes tillfälle att ånyo yttra sig i ärendet, men vill redan nu förutskicka, att de ökade pensionsförmånerna böra omfatta såväl tjänstepension som familjepension.

Statskontoret har för egen del anfört i huvudsak följande:

Jämlikt 17 och 28 §§ kungörelsen den 23 oktober 1925 (nr 429) med vissa bestämmelser rörande arméns och marinens övergångsstaten gäller, att löjtnant, underlöjtnant, sergeant eller underofficer av 2. eller 3. graden, som vid tiden för överföringen till övergångsstat uppnått högsta löneklassen inom vederbörlig lönegrad, må under vissa, närmare angivna förutsättningar kunna vinna uppflyttning till närmast högre löneklass inom vederbörlig löneplan. För sålunda uppflyttad personal gälla enligt 1 mom. b) övergångsbestämmelserna till militära tjänstepensionsreglementet särskilda pensionsunderlag och pensionsavdrag. Enligt vad som framgår av förarbetena till nämnda reglemente har avsikten med tillskapandet av dessa pensionsunderlag varit att bereda ifrågavarande befattningshavare en av deras högre löneställning motiverad pensionsförhöjning utan att därvid avvika från den såväl i civila som militära tjänstepensionsreglementet tillämpade grundprincipen, att pensionsunderlaget skall utgöra två tredjedelar av slutlönen å A-ort.

Statskontoret måste för sin del finna det i hög grad betänkligt att, såsom ett bifall till motionen skulle innebära, avsteg göres från den ovan angivna huvudregeln för pensionsunderlagets avvägning. Såsom arméförvaltningens civila departement framhållit, bör en åtgärd i motionens syfte i första hand vara att skapa en sådan tjänste- och löneställning för ifrågavarande beställningshavare, att vid tillämpning av nämnda huvudregel följer en höjning av pensionsunderlaget. I betraktande av att ett betydande antal beställningshavare överförts från övergångsstat till aktiv stat för fyllandet av nya officers- och underofficersbeställningar, som inrättats genom beslut av 1910 års lagtima riksdag, samt att således de å övergångsstat numera kvarstående officerare och underofficerare till väsentlig del torde utgöras av sådana beställningshavare, vilka anses icke böra komma i fråga för befordran, torde emellertid åtgärder på sätt här angivits få anses uteslutna.

I enlighet med vad sålunda anförts anser sig statskontoret böra bestämt avstyrka bifall till den föreliggande motionen.

Från motionären har till utskottet överlämnats en av vissa *underofficerare å frivillig övergångsstat* gjord framställning i förevarande ämne.

Utskottet. Såsom arméförvaltningens civila departement framhållit, har frågan om förbättrade pensionsförmåner åt vissa beställningshavare å övergångsstat

vid ett tidigare tillfälle motionsvägen bragts under riksdagens prövning utan att likväl föranleda någon riksdagens åtgärd (jfr bankoutskottets utlåtande nr 31 vid 1937 års riksdag). Den nu väckta motionen avser att bereda samtliga å tvångsvis övergångsstat kvarstående löjtnanter, sergenter och underofficerare av 2. respektive 3. graden pensionsförbättring till belopp, så att vederbörande komme i åtnjutande av pension i närmast högre lönegrad. Till stöd härför har åberopats bland annat, att beställningshavare å övergångsstat med högre tjänstegrad fått enligt bestämmelserna i krigsavlöningsreglementet å månadslönen vidkännas enahanda pensionsavdrag som beställningshavare å aktiv stat i motsvarande tjänstegrad. Emellertid torde detta förhållande ej kunna åberopas såsom saklig motivering för det nu väckta yrkandet, då ju omförmälda bestämmelser i krigsavlöningsreglementet allenast tillkommit i syfte att upprätthålla den grundläggande regeln, att beställningshavaren ej må komma i åtnjutande av högre behållna löneförmåner än motsvarande beställningshavare å aktiv stat. Såsom statskontoret påpekat, torde ej heller böra förglömmas, att ett betydande antal beställningshavare i samband med de på sistone beslutade kaderökningarna överförts från övergångsstat till aktiv stat, samt att de å övergångsstat numera kvarstående beställningshavarna till väsentlig del torde utgöras av sådan personal, vilken ansetts ej böra komma i fråga för befordran.

Vid nu angivna förhållanden finner utskottet sig ej kunna förorda bifall till motionen, varigenom den tvångsvis överförda personalen skulle i förhållande till sin löneställning beredas pensionsförmåner enligt gynnsammare grunder än som hittills tillämpats vid utmätande av statliga befattningshavares pension.

Utskottet hemställer alltså,

att förevarande motion I: 154 ej må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 25 april 1941.

På bankoutskottets vägnar:

HARALD ÅKERBERG.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar Åkerberg, Berling, Sandén, Friggeråker, Nilsson i Mölndal, von Horn*, Andersson i Jäger och Albertsson;

från andra kammaren: herrar Holmgren, Paulsen*, Andersson i Falkenberg*, K. A. Westman, Andersson i Munkaljungby, Hilding*, Eriksson i Sandby* och Söderdahl*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.